

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти п.и.д. профессор Н.А. Асипованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген изденүүчү Умарова Рита Нурдиновнанын «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы» аттуу темадагы диссертациясына

ЭКСПЕРТТИК КОРУТУНДУСУ

Эксперт п.и.д., профессор Асипова Н.А. изденүүчү Умарова Рита Нурдиновна тарабынан жазылган «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы» аттуу диссертациялык ишти эки ирет карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынып жаткан диссертациялык иш Д 13.20.618 шифрлүү диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Каралып жаткан диссертациялык иш 13.00.01- педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине жооп берүү менен социалдык жана педагогикалык жактан өтө маанилүү болуп эсептелген кыз балдарды социалдаштыруу, турмушка даярдоо маселелерин илимий негизде чечүүгө багытталган.

2. Диссертациялык иштин максаты: кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруунун идеалдарын, факторлорун, методдорун каражаттарын жана алардын трансмиссиясын ачып көрсөтүү эсептелет.

Диссертацияда коюулган максат төмөндөгү милдеттерди чечүүгө багытталган:

1. Кыргыздын салттык маданиятында аялзатын социалдаштыруунун элдин байыркы ишеним ынанымдарына негизделген максат, милдеттери, түпкү натыйжалары жалпыга айкын үй бүлө турмушу менен тутумдаш системасы бар экендигин ачып көрсөтүү.

2. Кыргыз элинин салттуу маданиятындагы аялзатынын социалдаштыруунун негизги баалуулуктарын жана аларды курактык баскычтар боюнча калыптандыруунун өзгөчөлүктөрүн айкындоо.

3. Кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруунун факторлорун, методдор жана каражаттарын айкындоо.

4. Кыз балдарды социалдаштыруу боюнча салттык билим жана тажрыйбалардын азыркы шарттагы трансмиссиясын баалоо.

Диссертацияда коюулган милдеттер логикалык жактан изилдөөнүн объектисине жана предметине туура келет жана аталган милдеттерди чечүү үчүн негизинен илимий булактарга анализ жүргүзүү жана аларды жалпылаштыруу методдору колдонулган.

Коюлган милдеттерге жетүүнүн этаптары, каражаттары, методдору ж.б.у.с. изилдөөнүн логикасына ылайык келет.

3. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу эч кандай күмөн туудурбайт, анткени коомдук түзүлүштүн түркүгүн түзүп турган аялзатынын анын ичинде кыз балдарды төрөлгөндөн баштап, коомдун толук кандуу инсаны катары жетилишиндеги социалдык факторлордун, өзгөчө элдик таалим-тарбия маданиятынын ролун аныктоо, кыз баланы өмүрлүк жар, эне, бир тууган, социалдык жактан коомдун активдүү мүчөсү катары социалдашуусунун түпкү башатын изилдөө жана аларды бүгүнкү күндүн талаптарына ылайык трансформациялоо жолдорун табуу гендердик проблемаларды чечүүнүн маанилүү жолдорунан болуп эсептелет. Диссертациялык иштин өзөгүн бүгүнкү таалим-тарбиялык иштердин максатын, мазмунун, технологияларын өркүндөтүүнүн бирден-бир каражаты

катары элдик педагогиканын баалуулуктарына кайрылуу маселеси түзүп турат жана ошонусу менен актуалдуу.

4. Илимий натыйжалар.

Каралып жаткан иштин илимий жаңылыгы жана теориялык маанилүүлүгү төмөнкүчө аныкталат:

1. Кыргыздардын аялзатын социалдаштыруунун байыркы культтук ишенимдерине жана салттуу жашоо турмуш образына шайкеш идеалдуу жана реалдуу баалуулуктарынын көп кырдуу мазмуну тарыхый, социалдык, этнопедагогикалык жактан ачыкталган.
2. Салттуу кыргыз коомунда аялзатынын социалдык ролдук функцияларына шайкеш курактык шкаалары боюнча социалдаштыруунун этаптары өз ара тутумдаш өнүгүш абалындагы система катары ачылып көрсөтүлгөн.
3. Салттуу кыргыз коомундагы Аялзатын социалдаштыруунун доминанттык факторлору, методдору каражаттарына мүнөздөмө берилди.
4. Кыргыз элинин кыз балдарды социалдаштыруу салттарын азыркы коомго трансмиссиялоонун абалы, проблемалары айкындалган.

Жалпысынан алганда, изилдөөнүн жогоруда белгиленген натыйжалары диссертациялык иштин максатына адекваттуу болуу менен монографиялык өнүктө жүргүзүлүүчү илимий иштин талаптарына жооп берет. Изилдөөнүн негизинде алынган натыйжалар изденүүчү тарабынан каралып жаткан маселени терең түшүнгөндүгүн, учурдагы этнопедагогикалык изилдөөлөрдү жана булактарды жакшы билгендигин, фактологиялык материалдарды анализдей билгендигин жана кыргыз элинин кыз балдарды тарбиялоодогу педагогикалык маданий дөөлөттөрдү учурдун талабына ылайык трансформациялоо жолдорун аныктоо аракетинде болуп жаткандыгы жөнүндө кабар берет.

5. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Каралып жаткан диссертациялык иштин маанилүүлүгү КР “Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсүн жана дене тарбиясын камсыз кылуу

жөнүндө” жарлыгына (2021) ылайык келүү менен социалдык жактан орчундуу педагогикалык проблеманы чечүүгө арналаган, мазмундук жактан терең, илимий-практикалык мааниси изилдөгө багытталган деп баалоого болот.

Диссертациялык иште алынган илимий натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү этнопедагогика илиминде кыз балдарды тарбиялоо проблемасынын жаңы аспектерин изилдөөдө; улуттук тарбиянын негизги (базалык) баалуулуктарын жана орто мектепте кыз балдарды тарбиялоонун программасын иштеп чыгууда; жогорку окуу жайларда “Кыргыз этнопедагогикасы” жана башка педагогикалык дисциплиналардын мазмунун өркүндөтүүдө негизги каражат катары колдонууга болот.

Өзгөчө кыргыз аялынын социалдык бейнесин, келечектеги идеалын, турмуштук үлгүсүн жаратууда автор тарабынан аныкталган элдик критерийге таянуу бүгүнкү күндөгү кыздарды тарбиялоону мазмундук жактан байытарында шек жок.

6. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Издөнүүчү Р.Н. Умарова тарабынан жазылган 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Авторефераттын орус жана англис тилиндеги резюмеси талапка ылайык жазылган.

7. Айрым мүчүлүштүктөр: Изденүүчү Р.Н. Умарованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган **«Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы»** аттуу темадагы диссертациялык иши педагогика багытындагы илимий даражаны изденип алуу үчүн жазылган илимий иштердин талаптарына жооп берет. Эксперт тарабынан белгиленген айрым мүчүлүштүктөр эске алынып, оңдоо жан тактоолор жасалып, азыркы абалында алдын-ала крогоого сунуштоого

болот. Бирок ошол эле мезгилде көңүл бурууну талап кылган айрым мүмчүлүштүктөрдү эске алуу керек.

1. Төртүнчү милдеттеги: Кыз балдарды социалдаштыруу боюнча салттык билим жана тажрыйбалардын азыркы шарттагы трансмиссиясын баалоо кандайча ишке ашырыла тургандыгын дааналап жазуу, конкреттүү чагылдырса, иштин баалуулугу дагы артат, себеби бул өтө актуалдуу маселе.

2. Изилдөөнүн текстинде колоднулган “Салттуу кыргыз коому” деген түшүнүктү кимден алгандыгыңызды, ал эмнени билдире тургандыгын ачыктоо керек, себеби бул илимий жактан тактоону талап кыла турган саясий жана маданий педагогикалык маанилүү концепт.

3. Диссертациялык иште кыз баланын социалдашуусундагы кыргыз элине мүнөздүү “жеңе” институтунун ролун дагы күчөтсө ашыкча болбойт, себеби кыргыз элдик коомунда педагогикасында бул өтө маанилүү социалдык мектеп болгон.

Сунуштар:

-Жогоруда белгиленген мүчүлүштөрдү эске алуу менен ишти мазмундук жана логикалык жактан байытуу, тактоо сунушталат.

3. Сунуштамалар:

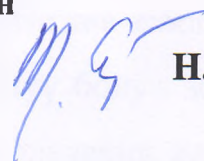
Изденүүчү Р.Н. Умарованын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган “Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы” аттуу диссертациялык ишиндеги илимий натыйжалар жана маалыматтар социалдык, маданий жана педагогикалык жактан өтө керектүү өз убагында жазылган эмгек болгондуктан, кеңири коомчулукка жеткирүүнү (билим берүү уюмдары, ата-энелер ж.б.) жана калк арасында кеңири колдонуу арзыйт, андыктан методикалык колдонмо же илимий популярдуу маалыматтар түрүндө басылмаларда жарык көрүүсү зарыл.

Корутунду:

Издениүүчү Р.Н. Умарова тарабынан 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча жазылган **“Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы”** аттуу диссертациялык иш учурдагы актуалдуу социалдык жана педагогикалык проблеманы чечүүгө багытталган илимий эмгек болуп эсептелет. Диссертациялык иштин мазмуну өтө бай, илимий жазма тили маданияттуу, так жана жеткиликтүү, бышып жетилген илимий эмгек деп баалоо болот. Жогоруда белгиленген мүчүлүштүктөргө карабастан, негизинен педагогика илимий багыты боюнча кандидаттык диссертациялык иштин талаптарына жооп берет.

7. И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Кыргыз билимдер академиясына караштуу Д 13.2.618 диссертациялык кеңешине Р.Н. Умарова тарабынан жазылган **“Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы”** аттуу 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине туура келген диссертациялык ишти жогоруда белгиленген мүчүлүштүктөрдү эске алуу жана ондөө-түздөөлөрдү киргизүүдөн кийин алдын-ала коргоого сунуштайм.

Эксперт, п.и.д. Ж. Баласагын атындагы КУУнун
ЖМП кафедрасынын башчысы, профессор

Н.А. Асипова

Дата: 30.08. 2021.

Ж.А. Жамалованын кол. А.А. Жамалованын кол. Баласагын атындагы КУУнун ЖМП кафедрасынын башчысы, профессор

